

УДК 336:352

DOI <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2023.6.10>

СТРАТЕГІЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРИРОСТУ НАДХОДЖЕНЬ ДО МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Маліборський П. В. – аспірант кафедри управління та бізнес-адміністрування Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Заболотівський селищний голова Коломийського району Івано-Франківської області
ORCID: 0009-0004-5863-2534

Виконання державою своїх функцій, підтримання економічної стабільності країни, безперервний соціально-економічний розвиток окремих територій неможливе без наявності відповідної фінансової бази, основу якої становлять доходи бюджету. З метою якісного виконання повноважень місцевих органів управління необхідні достатні джерела фінансування відповідно питання формування місцевих бюджетів вимагають обґрунтованого наукового осмислення та практичного вирішення.

Для сучасного етапу розвитку міжбюджетних відносин характерна підвищена увага до проблеми зміцнення доходної бази муніципалітетів з метою забезпечення самодостатності місцевих органів влади та отримання мешканцями територій необхідної кількості суспільних благ. За ефективної політики у сфері планування доходів бюджету та мобілізації надходжень до муніципальних бюджетів підвищуються інвестиційні можливості, якість життя населення, зростає продуктивність праці.

Метою статті є аналіз проблеми наповнення місцевих бюджетів в Україні.

У статті аргументується необхідність підвищення частки податку на доходи фізичних осіб у доходних джерелах місцевих бюджетів найменш ресурсозабезпечених територіальних громад як фінансової основи їх сталого розвитку. Як основні чинники впливу його надходження розглянуто чисельність населення, рівень середньої оплати праці, величина надходжень до місцевого бюджету, нормативи відрахувань до місцевих бюджетів. Систематизовано потенційні можливості підвищення надходжень за цим податком за рахунок внесення змін до законодавства, підвищення якості життя населення, привабливості території для бізнесу та ефективності його адміністрування.

У статті на основі аналітичних даних позначено основні проблеми наповнюваності доходної бази місцевих бюджетів, а також визначено основні напрямки та способи її зміцнення.

У висновку наголошено: з метою наповнення доходів місцевих бюджетів доцільно переглянути можливості у податкових надходженнях, неподаткових надходженнях з урахуванням їх структурних складових. Адже вони теж мають потенціал до зростання. Зокрема, податок на майно теж може перетворитися на драйвер сталого розвитку громад. Також підвищення ефективності адміністрування доходів місцевих бюджетів теж слугує основою високої податкової культури та профілактики податкових правопорушень.

Ключові слова: податкові надходження, неподаткові надходження, трансферти, податок на доходи фізичних осіб, земельний податок, діджиталізація.

Maliborskyi P. V. Strategy for increase in revenues to local budgets

Fulfillment by the state of its functions, maintaining the economic stability of the country, continuous socio-economic development of individual territories is impossible without the availability of an appropriate financial base, the basis of which is budget revenues. In order to ensure the powers of local self-government bodies with sufficient sources of financing, the issue of revenue formation of local budgets requires a sound scientific understanding and a practical solution.

The modern stage of the development of inter-budgetary relations is characterized by increased attention to the problem of strengthening the revenue base of municipalities in order to ensure self-sufficiency of local authorities and obtain the necessary amount of public goods for residents of the territories. With an effective policy in the field of planning budget revenues and mobilization of revenues to municipal budgets, investment opportunities, the quality of life of the population, and labor productivity increase.

The purpose of the article is aimed at analyzing the problem of filling local budgets in Ukraine. Article is to highlight the results of an analytical review of the problem of filling local budgets in Ukraine.

The article argues for the need to increase the share of personal income tax in the revenue sources of local budgets of the least resource-provided territorial communities as a financial basis for their sustainable development. Population size, the level of average wages, the amount of income to the local budget, and the standards of deductions to local budgets were considered as the main factors influencing its income. The potential opportunities for increasing revenues from this tax due to amendments to the legislation, improving the quality of life of the population, the attractiveness of the territory for business and the efficiency of its administration have been systematized.

Based on analytical data, the article identifies the main problems of filling the revenue base of local budgets, and also defines the main directions and ways of strengthening it.

The conclusion emphasizes: in order to fill the revenues of local budgets, it is advisable to review the possibilities of tax revenues, non-tax revenues, taking into account their structural components. After all, they also have the potential for growth. In particular, the property tax can also become a driver of sustainable community development. Also, increasing the efficiency of administration of local budget revenues also serves as the basis of a high tax culture and prevention of tax offenses.

Key words: *tax revenues, non-tax revenues, transfers, personal income tax, land tax, digitalization.*

Постановка проблеми. Місцевий бюджет – це форма утворення та витрачання коштів, які застосовуються для якісної реалізації завдань і функцій, що здійснюють органи місцевого самоврядування. Відповідно до Бюджетного кодексу України, бюджет – єдино допустимий метод формування та витрачання коштів, які необхідні для фінансового забезпечення витратних зобов'язань муніципального утворення [6]. Процес формування та витрачання коштів місцевого бюджету має першорядне значення в управлінні фінансовими ресурсами кожного муніципального утворення, оскільки здійснення закріплених повноважень за місцевим самоврядуванням має базуватися на міцному фінансово-економічному фундаменті. В даний час має місце завдяки децентралізації забезпеченість місцевих бюджетів власними доходами, що зменшує залежність місцевого самоврядування від органів державної влади, зокрема й фінансову [4].

На даний момент місцеве самоврядування в Україні має достатню фінансову незалежність. Більше того, простежується очевидна тенденція зростання фінансово-економічної незалежності органів місцевого самоврядування внаслідок реформи децентралізації. Її результатом стало зростання частки власних коштів у місцевих бюджетах. Проте, децентралізацію ще не завершено, потрібно завершити конституціоналізувати права, поєднати їх з обов'язками та відповідальністю органів місцевого самоврядування та повноцінно забезпечити ці процеси, зокрема й фінансами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Мета підвищення ефективності управління місцевим бюджетом ставить перед муніципальними органами управління завдання щодо проведення постійного оперативного аналізу та моніторингу бюджетного процесу. Задля якісного довгострокового бюджетного планування необхідно ув'язування проведеної бюджетної політики із завданнями щодо створення довгострокового сталого зростання економіки та підвищення рівня та якості життя населення. Задля досягнення довгострокової бюджетної збалансованості необхідно актуалізувати пошук джерел приросту доходів в місцевих бюджетах. Вітчизняні вчені, що досліджували дану проблему, Є. Ю. Кузькін [6], І. С. Волохова [2], А.В. Височина,

Н.О. Стороженко [3] та багато інших дійшли висновку про потребу перегляду джерел формування надходжень місцевих бюджетів. Дослідження вітчизняних вчених свідчать про необхідність перегляду заходів щодо наповнення місцевих бюджетів у повоєнній Україні внаслідок суттєвих змін, які відбулися в Україні.

Метою статті є аналіз проблеми наповнення місцевих бюджетів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Наповнення місцевих бюджетів є сучасною проблемою, яка потребує перегляду підходів, які застосовувалися як на місцевому, так і на центральному рівнях управління. Внаслідок того, що основними надходженнями доходів місцевих бюджетів є відрахування з державного бюджету, органи місцевого самоврядування можуть здійснювати мінімальний перелік своїх зобов'язань, які делеговані органами центрально виконавчої влади. Однак необхідно підкреслити, що використання міжбюджетних трансфертів негативно впливає на децентралізацію, оскільки знижує мотивацію органів місцевого самоврядування.

Сучасний стан місцевих бюджетів свідчить про наявність диспропорцій у бюджетній забезпеченості та середньодушових видатках місцевих бюджетів. Для більшості місцевих бюджетів протягом останніх років зберігаються спільні проблеми:

- недостатність власних фінансових ресурсів для виконання передбачених законодавством видаткових повноважень;
- необхідність забезпечення збалансованості бюджету, що призводить до значного обсягу боргу;
- недостатність коштів, що виділяються з державного бюджету на здійснення переданих державних повноважень.

Крім того, в останні роки на додаток до перерахованих вище проблем у муніципалітетів з'явилися нові, пов'язані із російською агресією проти України:

- недоотримання планових надходжень громадами, що унеможливило виконання визначених законодавством повноважень;
- вимушена міграція населення ускладнила облік фактичної чисельності населення в територіальних громадах, а безпосередня кількість безпосередньо впливає на доходи місцевих бюджетів;
- хоча й у деяких громадах доходи місцевих бюджетів зросли, внаслідок отримання податку на доходи фізичних осіб, зокрема з грошового забезпечення військовослужбовців, релокацію бізнесу та отримання гуманітарної допомоги, проте це тимчасове явище, яке не формує основи сталого розвитку територіальних громад;
- зміни оподаткування задля підтримки бізнесу щодо надання права певним платникам призупинення сплати єдиного і екологічного податків, податку на майно, податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, призупинення акцизного податку на імпорт паливно-мастильних матеріалів. Уряд намагався збалансувати ці втрати надходжень шляхом можливостей для підприємців перейти на спрощену систему оподаткування в частині сплати єдиного податку (за ставкою 2%).

Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок податкових, неподаткових доходів та безоплатних надходжень (табл.1). Незважаючи на те, що безоплатні надходження у вигляді трансфертів (за винятком субвенцій) категоріально входять до структури власних доходів місцевих бюджетів, за великої частки вони послаблюють фінансову стійкість бюджетів.

Таблиця 1

**Доходи бюджетів Автономної Республіки Крим,
областей, міст Києва, млн грн**

Джерело	2019	2020	2021	2022
Податкові надходження	270545,8	285571,5	346713,2	374868,8
у тому числі податок та збір на доходи фізичних осіб	165504,4	177826,0	212230,3	266011,7
Неподаткові надходження	26108,4	21464,4	27230,4	28618,0
у тому числі власні надходження бюджетних установ	17481,3	13210,4	18936,9	21147
Офіційні трансферти від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	44,3	146,4	36,0	162,4
Цільові фонди	601,9	649,4	571,4	303,0
Офіційні трансферти від органів державного управління	260302,0	160177,1	202733,3	155772,6
у тому числі:				
дотації	25857,5	21617,4	22793,9	13464,6
субвенції	234444,5	138559,6	179939,4	142308,0

Джерело: сформовано за [1;5]

За даними Міністерства фінансів України в сукупному обсязі надходжень власних доходів місцевих бюджетів у 2019-2022 роках податкові та неподаткові доходи становили від 53,2% до 72,1%, міжбюджетні трансферти (без урахування субвенцій) та інші безоплатні надходження – 46,8% та 27,9%. При цьому у власних доходах місцевих бюджетів податкові надходження постійно зростають, що пов'язане із зростанням мінімальної оплати праці, неподаткові надходження зросли у 2021–2022 роках. Значно зросли офіційні трансферти від ЄС та інших інституцій, проте зменшилися від органів державного управління. У структурі податкових надходжень превалює податок та збір на доходи фізичних осіб, у неподаткових – власні надходження бюджетних установ, а у трансфертах від органів державного управління – субвенції.

Обмеженість доходів місцевих бюджетів пов'язані з нормами Бюджетного кодексу [2], але це ситуація більшою мірою зачіпає податкові доходи. У формуванні неподаткових доходів органи місцевого самоврядування мають великі повноваження, що дозволяє їм підвищити ефективність і збирання доходів від використання муніципальної землі та об'єктів нерухомості.

При цьому як податкові, і неподаткові надходження крім скорочення своєї частки у загальному обсязі надходжень місцевого бюджету характеризуються нерівномірністю розподілу за видами муніципальних утворень зі значною перевагою на користь безпечних районів. Так, у 2022 році за даними Державної казначейської служби України, не було досягнуто приросту до попереднього року та не виконані планові показники доходів по загальному фонду в наступних областях: Донецької (-13,8% до 2021 року), Запорізької (-16,3% до 2021 року); Луганської (-25,8% до 2021 року); Харківської (-10,0% до 2021 року); Херсонської (-41,9% до 2021 року). При цьому приріст доходів загального фонду становив більше 30%

у Львівській області, Житомирській, Закарпатській, Волинській, Хмельницькій, Чернівецькій, Івано-Франківській [7].

Отже, як основні стратегічні напрями зміцнення доходної бази місцевих бюджетів слід розглядати підвищення податкових та неподаткових надходжень та удосконалення їх адміністрування. Щодо адміністрування, то наприклад при оподаткуванні майна, платникам мають надсилати поштою та за рахунок податкової служби, податкові повідомлення-рішення (ППР) для сплати ними податку. Проте є проблеми щодо їх вручення, надходження платнику тощо, запізнілі розрахунки тощо, відсутність іншого інформування щодо цього. Україні доцільно діджиталізувати цей процес, можливо за досвідом Латвії, перейти на електронну форму надсилання ППР. Це стане можливим за наявності в органів місцевого самоврядування можливостей здійснення частини функцій адміністрування місцевих податків і зборів.

У прагненні зміцнення податкової складової доходної бази муніципалітетів можна виділити такі основні напрями роботи:

- скорочення кількості об'єктів нерухомого майна (будівлі, земельні ділянки), що уникають оподаткування, шляхом проведення інвентаризації об'єктів земельної та майнової власності;
- виявлення земельних ділянок, при оподаткуванні яких використовується ставка земельного податку, що не відповідає фактичному виду використання земельної ділянки;
- удосконалення наповнення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Державного земельного кадастру, Інформаційно-комунікаційної системи «Податковий блок»;
- підвищення бази оподаткування за рахунок актуалізації кадастрової вартості нерухомого майна та земельних ділянок;
- оподаткування за місцем фактичного місцезнаходження суб'єкта господарювання;
- виявлення підприємців, які не перебувають на податковому обліку;
- стимулювання здійснення інвестиційних вкладень, зміцнення та розвиток виробничої бази, підвищення рівня ділової активності населення, стимулювання розвитку малого бізнесу;
- підвищення інформованості мешканців муніципалітетів шляхом проведення консультацій та роз'яснювальної роботи, націленої на підвищення рівня їх поінформованості про обов'язок здійснення в установленому законодавством порядку державного кадастрового обліку, державної реєстрації речових прав на об'єкти нерухомості та сплати майнових податків;
- виявлення громадян, які працевлаштовані неофіційно та отримують заробітну плату «в конвертах»;
- виявлення суб'єктів господарювання з ознаками виплати «сірої» заробітної плати;
- забезпечення легалізації тіньової діяльності економіки, включаючи тіньовий обіг земель;
- організація роботи з подолання та скорочення рівня збитковості суб'єктів господарювання, що перебувають у муніципальній власності.
- удосконалення механізму мобілізації, обліку та контролю за повнотою та своєчасністю внесення податкових платежів, застосування системи адміністративних заходів до осіб та організацій, що ухиляються від сплати податків, включаючи створення міжвідомчих комісій.

Податкові доходи, що зараховуються до бюджетів муніципальних утворень, хоч і відіграють важливу роль у поповненні їх доходної бази, не покривають сукупний обсяг видаткових зобов'язань місцевого рівня влади.

Наразі в Україні не вирішено засади планування та формування місцевих бюджетів, які є територіями відновлення. Бюджети муніципальних утворень, віднесених до територій відновлення згідно Закону України від 05.02.2015 № 156-VIII «Про засади державної регіональної політики», формуються переважно за рахунок дотацій та субвенцій, при цьому власні доходи невисокі. Це призводить до того, що органи місцевого самоврядування не мають автономності, як фінансової, так і економічної, яка передбачалася в реформі децентралізації. При цьому внаслідок невеликих відрахувань з загальнодержавних податків до місцевого бюджету, органи місцевого самоврядування, яким делеговано деякі функції держави не мають можливості якісно їх здійснювати. Однак, необхідно відзначити, що це призведе до погіршення мотивації органів місцевого самоврядування місцевого розвитку, соціально-економічного потенціалу територій та й взагалі можлива за наявності доходів державного бюджету.

З метою підвищення незалежності та самостійності окремих муніципалітетів потрібно виявляти та мобілізувати внутрішні ресурси наповнення доходної частини місцевих бюджетів. В рамках реалізації цього напрямку вважаємо за доцільне використання механізму ініціативного бюджетування, яке є одним із способів формування доходів бюджету за допомогою участі населення та внесення ним певних ініціативних платежів з метою фінансування окремих питань місцевого значення. При цьому надходження ініціативних платежів відбувається на добровільній основі, а внесками коштів можуть бути громадяни, індивідуальні підприємці та організації.

В окремих муніципальних утвореннях як джерело неподаткових доходів бюджету виступають кошти самооподаткування громадян, які за аналогією з ініціативними платежами, спрямовуються на задоволення потреб мешканців територіальних громад. Однак у порівнянні з самооподаткуванням ініціативне бюджетування надає можливість швидкого прийняття рішення без проведення референдуму, що потребує додаткових фінансових витрат.

Схему реалізації механізму ініціативного бюджетування можна визначити в такий спосіб. При формуванні муніципального бюджету на наступний рік у ньому передбачаються кошти, які будуть використані як джерела фінансування проєктів громадян. Потім органи влади інформують населення про суть ініціативного бюджетування та збирають заяви від громадян та організацій на ініціативну участь. На наступній стадії спеціальна комісія здійснює відбір проєктів, а на етапі їх реалізації населення бере активну участь у них, здійснюючи співфінансування та громадський контроль за виконанням проєктів.

Серед основних питань, які частково можуть вирішуватися за рахунок застосування ініціативного бюджетування, можна назвати: ремонт водопроводу, ремонт доріг та тротуарів, будівництво дитячих майданчиків, влаштування огорож дитячих закладів, заміну вікон у дитячих садках, фарбування та ремонт фасадів шкіл, спилювання аварійних дерев на території дитячих садків та шкіл, благоустрій скверів тощо. Ключовою при ініціативному бюджетуванні має бути ініціатива мешканців муніципалітетів з питань розвитку їх території, а не обов'язок щодо перерахування ініціативних платежів на вирішення поточних завдань.

Таким чином, зазначені напрями зміцнення доходної бази місцевих бюджетів сприятимуть не лише суттєвому поповненню муніципальної скарбниці за рахунок

підвищення податкового та неподаткового потенціалу території, а й покращення соціально-економічної ситуації в територіальній громаді, підвищення її фінансової спроможності.

У податкових надходження основну увагу варто зосередити на приріст ПДФО. Ключовими факторами, що мають прямий вплив на обсяг податку на доходи фізичних осіб, є чисельність населення території та рівень середньої оплати праці. Сума надходжень ПДФО до міського бюджету залежить насамперед від величини встановленого нормативу відрахування ПДФО з державного бюджету. Оптимальним рішенням для територіальних громад є, на думку авторів, проведення політики зміцнення фінансової бази та підвищення привабливості з метою запобігання (як мінімум) відтоку висококваліфікованих трудових ресурсів на інші території, як максимум – забезпечення сталого розвитку території за рахунок випереджального зростання економіки.

Зміцнення міських бюджетів за рахунок підвищення ролі ПДФО цілком виправдане, оскільки основні видатки місцеві бюджети несуть у зв'язку з наданням публічних послуг своїм мешканцям. Муніципалітети мають деякі важелі впливу на роботодавців – податкових агентів, а також на самозайнятих громадян, які працюють на їх територіях. Муніципалітети наділені повноваженнями щодо організації взаємодії з іншими державними, у тому числі податковими, органами щодо адміністрування ПДФО. У зв'язку із зазначеною раніше проблемою низької власної фінансової бази міських бюджетів пошук можливостей зміцнення фінансової самостійності за рахунок підвищення надходжень з ПДФО є раціональним та цілком реальним рішенням. Збільшення надходжень ПДФО до міських бюджетів можливе або за рахунок розширення податкового потенціалу, або за рахунок підвищення ефективності його адміністрування (рис. 1).

Одним із шляхів наповнення місцевих бюджетів, що потребує активного застосування органами місцевого самоврядування, є стимулювання інвестиційної діяльності, проте наразі відсутній механізм забезпечення органами місцевого самоврядування інвестиційної привабливості громад. Нормативно-правове забезпечення лише формується, в т.ч. й щодо територій відновлення. Саме інвестиції у комерційну та некомерційну сферу (у виробництво, соціальну інфраструктуру тощо) дозволяють отримати приріст податкових та неподаткових надходжень до місцевого бюджету, формують привабливість територій для мешканців та вирішує питання безробіття.

Підвищення інвестиційної привабливості муніципальних утворень слід одночасно здійснювати у кількох напрямках, кожен із яких передбачає застосування спеціальних методів та інструментів. Загальнопоширеними в теорії та практики державної та муніципальної інвестиційної політики способами покращення інвестиційного клімату є:

1) використання механізмів кращого сприяння інвестиційному середовищу, яке досягається за допомогою більшої доступності отримання бюджетних кредитів, місцевих запозичень і податкових пільг;

2) залучення органів місцевого самоврядування до реалізації обраних інвестиційних проектів за рахунок використання джерел місцевого бюджету та розміщення місцевих запозичень та гарантій;

3) участь в інвестиційних проектах суб'єктів підприємництва шляхом використання публічно-приватного партнерства та елементів самооподаткування юридичних та фізичних осіб.

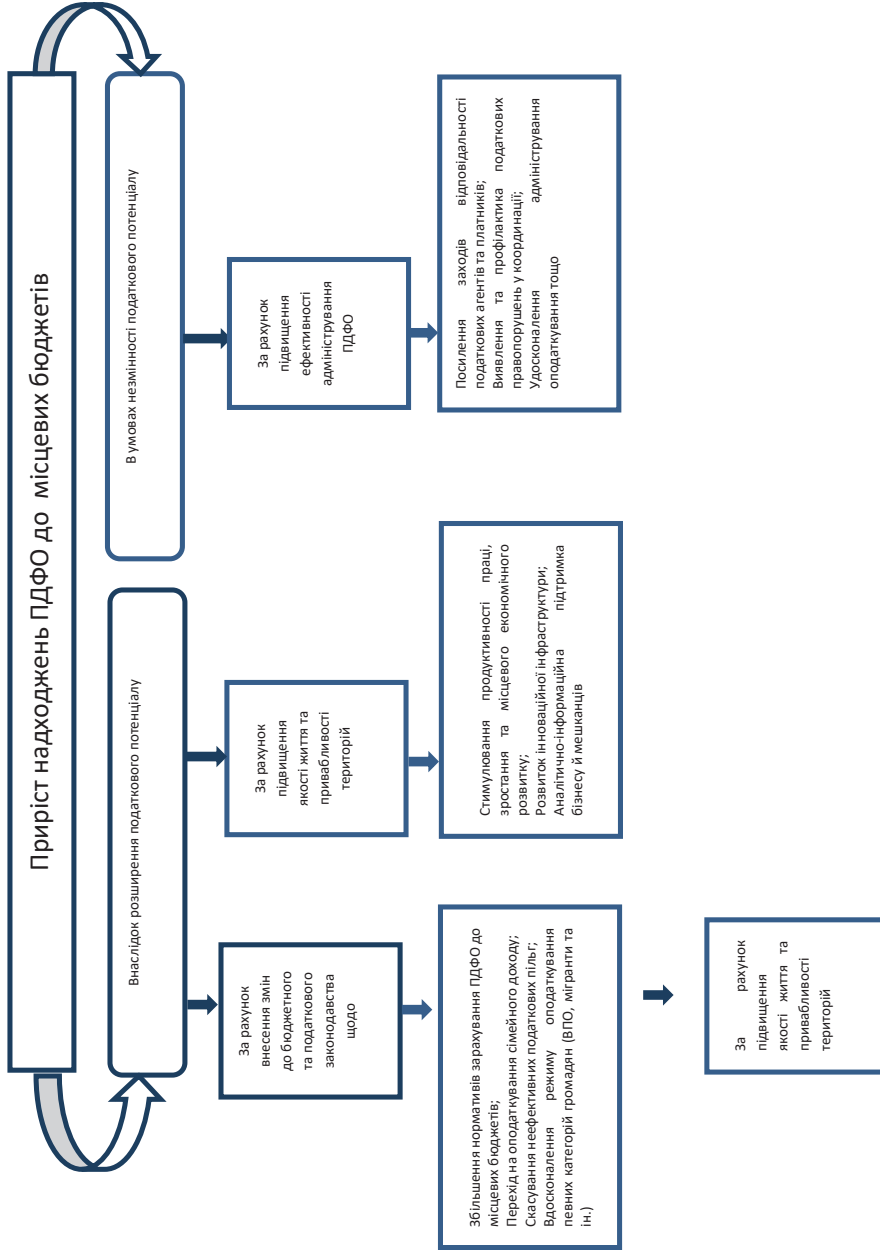

Рис. 1. Можливості збільшення надходжень ПДФО до місцевих бюджетів

Джерело: авторська розробка

Висновки. Для подальшого поліпшення якості життя населення та розвитку територіальних громад необхідно внесення змін до бюджетного законодавства, які будуть спрямовані на розширення доходного потенціалу місцевих бюджетів та отже, призведуть до додаткових податкових надходжень. Це спонукає шукати нові методи та інструменти приросту доходів місцевого бюджету, формування інституту банкрутства органів місцевого самоврядування, формувати механізм збалансованості місцевих бюджетів відповідно до конституційно встановлених повноважень. Стратегія зростання доходів місцевих бюджетів, як складової частини Національного плану доходів України, повинна включати напрями збільшення податкових та неподаткових надходжень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бюджет України за 2021 рік : Статистичний збірник Міністерства фінансів України. К. : Міністерство фінансів України, 2022. 279 с.
2. Бюджетний кодекс України. URL :<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nred=2542-14>
3. Височина А.В., Стороженко Н.О. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку місцевих фінансів України. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2021. Том 32 (71), No 5. С. 54–59. <https://doi.org/10.32838/2523-4803/71-5-11>
4. Волохова, І. С. Вектори зростання надходжень до місцевих бюджетів України Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / голов. ред. М. М. Палінчак. Ужгород, 2019. Вип. 23, Ч. 1. С. 39–42.
5. Державний веб-портал бюджету для громадян URL:<https://openbudget.gov.ua/?budgetType=LOCAL>
6. Кузькін Є. Ю. Фінансово-бюджетний потенціал органів місцевого самоврядування в умовах адміністративно-територіальної реформи. К. :ДННУ “Акад. фін. управління”, 2013. 308 с.
7. Міністерство фінансів України. Довідка щодо виконання доходів загального фонду місцевих бюджетів за 2022 рік URL: <https://mof.gov.ua>

REFERENCES:

1. Biudzhety Ukrainy za 2021 rik : Statystychnyi zbirnyk Ministerstva finansiv Ukrainy [Budget of Ukraine for 2021]: Statistical collection of the Ministry of Finance of Ukraine. K.: Ministry of Finance of Ukraine, 2022. 279 p. [in Ukrainian].
2. Biudzhetni kodeks Ukrainy [Budget Code of Ukraine]. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nred=2542-14> [in Ukrainian].
3. Vysochyna, A.V., Storozhenko, N.O. (2021). Suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku mistsevykh finansiv Ukrainy. [The current state, problems and prospects for the development of local finances of Ukraine]. *Academic notes of the Tavri National University named after V.I. Vernadskyi. Series: Economics and management*. Vol.32 (71), No. 5. pp. 54-59. <https://doi.org/10.32838/2523-4803/71-5-11> [in Ukrainian].
4. Volokhova, I. S. (2019). Vektory zrostannia nadkhodzen do mistsevykh biudzhetyv Ukrainy [Vectors of growth of revenues to local budgets of Ukraine] *Scientific bulletin of the Uzhhorod National University: series: International economic relations and world economy* / head. ed. M. M. Palinchak. Uzhhorod, Issue 23, Part 1. P. 39–42.
5. Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian [State budget web portal for citizens] URL: <https://openbudget.gov.ua/?budgetType=LOCAL> [in Ukrainian].
6. Kuzkin, E. Yu. (2013). Finansovo-biudzhetniyi potentsial orhaniv mistsevoho samovriaduvannia v umovakh administratyvno-terytorialnoi reformy [Financial and budgetary potential of local self-government bodies in the conditions of

administrative and territorial reform]. K.: DNNU "Acad. Finn. management", 308 p. [in Ukrainian].

7. Ministry of Finance of Ukraine. Dovidka shchodo vykonannia dokhodiv zahalnoho fondu mistsevykh biudzhativ za 2022 rik [Information on the implementation of revenues from the general fund of local budgets for 2022]. URL: <https://mof.gov.ua> [in Ukrainian].